

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Francisci Svarez Granatensis E Societate Iesv
Doctoris Theologi, Et In Conimbricensi Academia Primarij
at[que] Emeriti olim Professoris Tractatvs Qvinqve, Ad
Primam Secvndae D. Thomae**

Suárez, Francisco

Mogvntiae, 1629

Disputatio IX. De indifferentia actum voluntatis, & sufficientia diuisionis in
bonum, & malum, continens sectiones tres.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94065](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94065)

DISPUTATIO IX.

De indifferentia actuum voluntatis, & sufficientia divisionis in bonum, & malum.

Explicata qualitate precedentis divisionis, solum superest declaranda sufficientia eius, quae solum pendet ex cognitione actuum indifferentium. Est autem advertendum hanc indifferentiam duplicem esse posse: vnam in ratione meriti, & demeriti, ut si sit actus qui nec meritorius, nec demeritorius sit, quae ab aliquibus hic tractatur, sed non est huius loci: alia est in ratione bonitatis, & malitiae, & de hac proprie est sermo, quae tractatur à D. Thom. de specie, & individuo, non autem de genere, vel quia consistat actum morale in communi, seu in genere posse abstrahi à bono, & malo, vel quia per speciem intelligit totam essentiam actus precise sumptam, per individuum autem intelligit actum prout est in re, & includit non tantum essentialia, sed etiam accidentales circumstantias quae illum moraliter afficiunt.

SECTIO I.

Virum deus actus voluntatis indifferens secundum suam essentiam, vel speciem.

I. Prima sententia affirmat omnes actus esse indifferentes secundum suam essentiam, quia omnes possunt bene, vel male fieri pro diversitate intentionum, vel circumstantiarum: haec partem referunt Magister in 2. d. 40. & D. Thomas qu. 1. de malo art. 4. & in actibus exterioribus possunt habere aliquam probabiliter speciem, qui cum sint boni, vel mali per denominationem extrinsecam ab actibus internis, ut diximus supra, nullus ferè est, qui vel non possit mala voluntate fieri, vel etiam bona saltem ignorantia interveniente. In actibus autem internis non potest hoc probabiliter dici, quia ostensum est plures esse actus voluntatis intrinsece bonos ex obiecto, & idem est de malis, praesertim loquendo moraliter, & non fingendo casus infortunatos, imo etiam in actibus externis, si considerentur secundum bonitatem, & malitiam obiectivam, id non potest esse verum, quia plures sunt actus natura sua mali, & prohibiti obiective, & alii etiam sunt boni, & honesti, quia haec bonitas, & malitia non sumitur ab extrinseca denominatione ab actu interiori, sed ex convenientia: vel inconvenientia intrinseca ad rationalem naturam, ut dictum est: vnde sicut in formis, & motibus naturalibus, quaedam sunt naturales, aliae violenter natura sua respectu alterius naturae: ita etiam in actibus humanis reperiri potest. Vnde sit multo minus posse esse probabilem aliam sententiam à Magistro relata, quae dicebat aliquos quidem actus esse bonos, nullos autem malos: sed omnes, qui boni non sunt esse indifferentes: quod possit aliquo modo verificari, si esset sermo de solis entitatibus positivis, quae ut sic, praecise sumptae malae non sunt, ut supra dictum est: tamen, absolute loquendo, & ut Philosophi morales loquuntur, illud non est verum, quia aliqui sunt actus,

quibus intrinsece est adiuncta turpitudine, ut supra dictum est, quod primo, & per se verum est de actibus externis quoad malitiam obiectivam: consequenter etiam de internis per se loquendo, quia sumunt rationes suas ex obiectis suis.

His ergo omis, quae ex dictis satis constant, est alia opinio quae communiter Scoti tribuitur in 2. d. 7. & 41. Qui negat dari actum indifferentem secundum speciem: cum tamen illum admittat in individuo, ut postea videbimus, putat actum voluntatis adaequate dividi in bonum, & malum ex obiecto, nec in hoc posse reperiri medium: sed actus sumit speciem ex obiecto: ergo eadem ratione non poterit reperiri medium inter bonum, & malum in specie. Maior probatur, quia omne obiectum voluntatis, aut est dissonum rationi, & sic constituit actum malum in specie, aut est rationi consentaneum, & sic constituit actum bonum, neque inter illa duo potest medium reperiri, quia hoc ipso quod res non discordat à recta ratione, est conformis illi: verum tamen Scotus procedit ex diversis principis, & aliter ut videtur nominibus, quam D. Thom. & aliter putat enim solum obiectum non sufficere ad bonitatem moralem actus, nisi adiungantur finis, & aliae circumstantiae: dicit tamen ex obiecto desumi quaedam bonitatem, quam vocat obiectivam, quae licet non sufficiat ad bonitatem moralem actus, est tamen necessaria: & de hac bonitate loquens, consequenter dicit omnem actum non malum ex obiecto habere bonitatem obiectivam, quia omnis actus qui ex obiecto non est malus, talis est, ut adiuncto fine, & aliis circumstantiis possit esse simpliciter moraliter bonus: ergo habet ex obiecto bonitatem, quae ex hoc capite sufficit ad bonitatem moralem: tamen haec doctrina supra est impugnata.

III. Dicendum est primo, praeter actus bonos, & malos voluntatis dari actus secundum suam speciem, & essentiam indifferentes. Haec est mens D. Thomae 1. 2. q. 8. art. 8. & est communis sententia in 2. d. 40. Gabriel in 3. d. 23. sumitur ex Augustino libr. 2. de sermone Domini in monte capit. 28. & ex Hieronymo epistola ad August. quest. 29. inter epistolae Aug. 41. Ratio est facilis, si vocum significatio supponatur: dictum est enim supra illum actum voluntatis esse ex obiecto bonum, qui praecise ex vi obiecti, secluso omni fine extrinseco, habet bonitatem simpliciter, & rectitudinem, praesertim si nulla malitia ei extrinsece adiungatur: & è contrario illum esse malum, qui ex vi obiecti habet turpitudinem: Ne ergo dicitur indifferens, qui praecisa habitudine ad obiectum, neque turpitudinem habet, neque honestatem. Huiusmodi autem esse plures actus voluntatis, constat primo inductione, quia velle loqui, aut ire in agrum, aut quid simile, est hoc modo indifferens, cuius signum est, quia si in nullum finem bonum referatur, actus non erit bonus, ut patebit sectione 3. ergo ex obiecto praecise non habet bonitatem, si autem referatur in bonum finem, erit simpliciter bonus: ergo neque malitiam habet ex obiecto, nam si haberet, esset inseparabilis, per se loquendo, & consequenter non maneret actus bonus simpliciter. Secundo est ratio à priori, quia vè actus sit bonus ex obiecto, oportet, ut tendat in illud propter honestatem: sed potest esse actus voluntatis, qui non tendat in obiectum propter honestatem, sed propter aliam inferioriorem rationem boni, tum quia nulla malitia necessario coniuncta sit: ergo talis actus erit indifferens ex sua specie, & obiecto.

IV. Sed est communis obiectio, quia omnis species salvatur in individuo, sed non est aliqua indifferens

Quo sensu habeat probabilitatis membrum.

Quo sensu improbabili.

2. Sententia.

III. 1. Afferit affirm.

Probat affirmatio.

Handwritten notes in the right margin, including the word 'REZ' and other illegible characters.

dere fide Christiana, ille actus est supernaturalis, vt colligitur ex Concilio Araucano II. & tamen illa voluntas potest esse non bona, si fiat ex affectu ad temporalia commoda, & idem argumentum est de actu spei, vel de timore seruili, & similibus. Et ratio à priori est, quia vt actus sit supernaturalis, satis est, quod sit voluntas absoluta, & efficax supernaturalis obiecti: quia non potest voluntas solis naturalibus viribus tendere efficaciter in obiectum supernaturale: sed hoc non satis est, vt actus sit intrinsece honestus, & rectus, nam & in illo obiecto, vt sic, potest esse aliqua ratio boni indifferentis, qualis est in fide ratio veri: Vnde sicut velle scire ex vi obiecti est indifferens actus, ita & velle credere: & in obiecto spei conuenientia, seu commoditas propria naturæ: etiam est quædam ratio de se indifferens, & sic de alijs. Confirmatur: nam hæc ratione potest esse excessus in amore horum obiectorum, & in timore etiam seruili: ergo signum est in ipsis obiectis esse indifferentiam: Tandem actus fidei, qui est in intellectu, licet supernaturalis sit, est indifferens, vt possit bene, & male fieri: cur ergo repugnabit esse in voluntate similis actus, & etiam indifferens.

IV. Dicendum tamen existimo nullum esse actum supernaturalem voluntatis in substantia, & specie sua, qui non sit actus studiosus, & honestus ex vi suæ speciei, & substantiæ, atque adeo ex vi obiecti sui. Hæc videtur mihi communis sententia Theologorum, qui ideo fortasse nunquam de hoc questionem mouerunt, quia illud tanquam certum supposuerunt: idque ex parte probant argumenta numero 1. facta de actibus malis, quia actus supernaturalis voluntatis habet Deum principalem, & speciale autorem medio suo auxilio supernaturali excitante, & adiuvante: Deus autem non excitat hominem ad actus indifferentes, sed ad actus bonos, vt sic: vnde Concilia quæcumque agunt de actibus supernaturalibus, de eis loquuntur, vt de actibus bonis, & studiosis: item vrget illud argumentum quod nullus sit habitus per se infusus per se indifferens, sed omnes sunt virtutes, vel intellectuales si sint in intellectu: vel morales, vel appetitiuæ si sint in voluntate: neque enim fieri potest, vt habitus, qui essentialiter est virtus voluntatis, eliciat actum indifferenter, vt iam ostendi. Vnde vltimus argumentor contraria inductione, nam de actibus charitatis iustitiæ, & aliarum virtutum moralium infusarum, nullus vnquam dubitauit, quin sint intrinsece honesti, de actu vero spei id expresse affirmavit D. Thomas 2. 2. quest. 17. art. 1. ad primum. Probaturque ratione quam insinuat, quia spes habet tale obiectum, vt ex vi illius præcise sumpti possit habere bonitatem. Ergo potens esse elicere actum studiosum ex vi sui obiecti: ergo actus eius semper talis est ex vi suæ speciei & obiecti, & quando cumq; non est talis, sed indifferens, reuera non est actus eius. Antecedens probatur, quia spes, & attingit Deum, vt maximum bonum hominis, & eidem inuitur, vt supremo principio omnis boni, & quodlibet horum est per se maxime decens, & consentaneum inclinationi naturæ, vt eleuat ad supernaturalem finem: ergo tale obiectum de se est sufficiens ad honestandum actum. Prima consequentia probatur, tum quia spes tendit in hoc obiectum sub ratione perfecta: tum etiam quia ille actus tendens in hoc obiectum est possibilis homini per diuinam gratiã, & non spectat ad aliam virtutem, nisi ad virtutem spei: secunda vero consequentia probatur, quia vnus, & idem habitus non potest operari

Suarez in primam secundæ D. Thomæ.

circum idem obiectum materiale sub rationibus formalibus omnino diuersis, nam vnitas habitus, vel virtutis non sumitur ex materiali obiecto, sed ex formali, & hæc ratione quamuis materiale temperantiæ acquisita, & infusa sit vnus, tamen habitus sunt distincti, quia sub diuersis rationibus, & motiuis in illud tendunt, id est, sub diuersis rationibus bonitatis: ergo in presenti, si spes infusa & supernaturalis attingit obiectum suum sub ratione obiecti honesti, non potest eadē virtus attingere illud sub alia ratione boni de se indifferente: ergo si elicit actus circa tale obiectum intrinsece, & ex specie sua honestos, non potest elicere actus ex specie sua indifferentes: ergo nulli sunt tales actus supernaturales, alioquin oporteret duas spes supernaturales distinguere, aliam honestam, aliam indifferentem, vt illa sit virtus, non autem hæc, & consequenter, vt hæc maneat in peccatore, non autem illa: consequens autem est plane absurdum, & præter omnium sententiam. Atque idem argumentum fieri potest de supernaturali voluntate credendi, non est enim dubium, quin talis voluntas ex vi illius obiecti possit esse honesta, quia hoc ipso, quod est captiuare intellectum in obsequium veritatis primæ, & fidem adhibere Deo loquenti, est obiectum maxime consentaneum rationi, & honestissimum, secluso omni fine extrinseco, potest ergo illa voluntas supernaturalis ex obiecto esse honesta, & consequenter illi responderet habitus supernaturalis: indifferens ergo simpliciter nulla est, quia omnis voluntas supernaturalis credendi potest elici ab illo habitu, vel fingendi essent duo habitus supernaturales in illo ordine, quod est absurdum. Quarto addi potest ratio: quia vt actus sit supernaturalis, non satis est materiale obiectum esse supernaturale, sed oportet etiam rationem attingendi illud esse supernaturalem: hæc autem ratio semper est honesta in obiectis voluntatis: ergo etiam actus ipse supernaturalis ex vi talis obiecti est honestus. Maior constat, tum quia species, & substantia actus sumitur ex formali obiecto, vt sepe dictum est, tum etiam quia assensus intellectus licet sit de re supernaturali, si non sit sub ratione, & motiuo supernaturali, non est supernaturalis: tum denique, quia res supernaturalis potest interdum à mari sub ratione aliqua turpi, seu contraria re re rationi, & tunc actus non est supernaturalis ex vi obiecti materialis, alias actus intrinsece malus ex formali obiecto, esset supernaturalis quoad substantiam, quod esse falsum ostendimus. Minor autem probatur, quia ratio bonitatis supernaturalis sumitur per conformitatem ad supernaturalem finem, vel ad naturam rationalem, vt eleuatam per gratiam, & supernaturale dictamen rationis: sed hæc ratio bonitatis est per se maxime decens, & honesta: ergo hoc ipsum quod obiectum voluntatis est supernaturale appetibile, est etiam honestum. Confirmatur à simili: quia in intellectu non potest esse actus supernaturalis quoad substantiam, quin sit actus virtutis intellectualis, & infallibiliter verus ex vi sui obiecti formalis: ergo neq; in voluntate potest esse actus supernaturalis in substantia, quin sit actus virtutis & bonus, ac honestus ex vi sui obiecti formalis: probatur consequentia à paritate rationis.

Ad rationem dubitandi in principio positam V. negatur assumptum: aliud enim est actum supernaturalem voluntatis posse esse bonum vel malum ex obiecto, aliud vero ex fine extrinseco, & remoto. Primum est falsum etiam in actu spei, vt colligitur ex dictis, & ex D. Thom. citato loco 2. 2.

C c qui

IV. assertio questionis negatiua.

3. Arg. de actu spei.

III. vniuersalis & mens & actus supernaturalis differens.

Item de actu volendi credere.

4. Argum.

Handwritten notes in the right margin, including the word 'RATIO' and other illegible characters.

qui hac ratione dixit, quod sicut nullus male vitur aliis virtutibus, vt principio: ita etiam neque spe, sed tantum, vt obiecto. Secundum vero est probabile iuxta dicta praecedenti disputatione, tamen etiam si id admittamus non inde sequitur actum esse ex obiecto indifferentem: nam iuxta illam opinionem dicendum est voluntatem posse ex intentione mali finis sibi met imperare actum ex obiecto bonum, & ita tunc actus non est indifferens, sed ex obiecto bonus, & malus ex fine: vnde quoad hoc non est specialis ratio de pia affectione, seu actu spei: nam si in his actibus hoc admittitur, idem dicendum erit de actibus virtutum moralium, imo & de actu charitatis, saltem quantum ad malitiam venialem ex fine, quae non repugnat substantiali obiecto charitatis, quod si hoc genus imperii, & talis coniunctio bonitatis ex obiecto cum malitia ex fine, non admittitur in aliis actibus honestis, non est etiam cur admittatur in actu supernaturali spei, & pia affectionis, nam est eadem ratio, cum hi etiam actus sint ex obiecto honesti: vnde quotiescumque aliquis ex humano motu videtur exercere actum spei, vel fidei, vel reuera non exercet actum supernaturalem, vel non elicitur, neque imperatur proprie ex illo motu, sed solum voluntas complacet in illo actu itaquam in quodam materiali obiecto, quod refert ad extrinsecum finem humanum, vel prauum, quod non est satis ad denominandum illum actum malum, vt supra dictum est, & ex hoc patet responsio ad reliqua.

S E C T I O III.

Vtrum detur actus voluntatis indifferens in individuo.

I. *Opinio affirm. prout ab Scoto: questio praesens intelligitur.*

Sermo est de indifferentia in bonitate, & malitia non in merito gratiae, aut gloriae: nam hoc posterius pendet ex principiis de gratia, quae hic non sunt disputanda. Prima opinio affirmat dari actum humanum in individuo indifferentem: ita Scotus in secundo distinctione. 41. Quia tamen videtur contradictio in dictis Scoti, aduertendum est in doctrina eius aliud esse, actum voluntatis esse bonum ex obiecto, aliud vero esse bonum moraliter: Scotus ergo consequenter docet nullum actum esse in individuo, qui non sit bonus, vel malus ex obiecto, quia non potest esse in individuo, quin sit in aliqua specie: sed ille non admittit medium inter illas species: ergo nec potest admittere in individuo, quod non sit sub alterutra illarum: addit tamen posse dari in individuo actum ex obiecto bonum, qui non habeat alias circumstantias requisitas ad bonitatem moralem, & hunc vocat actum indifferentem: huiusmodi autem actum significat esse posse duplicem, quia, teste Aristotele 2. Ethicorum cap. 4. Vt actus sit bonus moraliter, necesse est quod fiat bono modo promptè, & delectabiliter, quod non habet nisi procedat ab habitu. Sed immerito Scotus vocat hunc actum indifferentem, cum sit eiusdem rationis intrinsecè cum posterioribus actibus, & habeat omnes circumstantias requisitas, & debitas, nam operari ex habitu licet sit conditio requisita ad melius esse, & ad perfectiorem modum operandi, de quo Aristoteles supra loquitur, non tamen est circumstantia debita ad bonitatem moralem, vt rectè D. Thomas q. 1. de malo art. 4. ad 17. & sumitur ex doctrina eiusdem 1. 2. q. 100. Vbi dicit modum virtutis non cadere sub praecipuum:

Quis enim dicat primum contritionis, vel amoris actum esse indifferentem, & non moraliter bonum, quia non procedit ab habitu: Vnde falsum est etiam quod ibi ad secundum Scotus concedit, huiusmodi actus non generare habitum simpliciter bonitatis, quia si ab his non generatur à nullis aliis generari potest. Alius ergo modus indifferens actus est, quando non fertur in finem honestum, qui modus etiam est falsus, quando in ipso obiecto est honestas, vt ex supra dictis patet.

Quando autem in obiecto neque est honestas, neque malitia, nec refertur in finem bonum, hoc modo docuit hanc sententiam affirm. D. Bonavent. eadem d. art. 1. quest. 13. & ibi Gabriel artic. 1. concl. 1. Ocham in 1. quest. 1. dist. 11. Almayn. tract. 1. moralium c. 14. Fundamentum est facile ex dictis, nam huiusmodi actus ex obiecto indifferens possibilibus est: ponatur ergo in rerum natura in aliquo individuo, tunc non est necesse illi extrinsecus adiungi aliquam malitiam. Probat, quia non ex obiecto, vt constat, non ex circumstantiis, tum quia sicut obiectum potest esse indifferens, ita circumstantiae omnes, vt per se notum videtur, tum etiam, quia, vt saepe dictum est, circumstantiae sint obiectu: illarum respectu actus interioris transeunt in rationem obiecti: si vero sint ex parte ipsius actus, illae non dant bonitatem, vel malitiam, nisi supposita bonitate, vel malitia ex obiecto, & fine: non etiam ex fine; primo, quia potest actus in nullum finem extrinsecum referri eo tempore, quo homo nihil tenetur operari propter talem finem: ergo tunc actus non erit malus ex fine, quia nec posit. ue refertur in malum finem. Quod probatur, quia, absolute loquendo, homo interdum nihil tenetur prorsus operari: ergo etiam si velit operari circa tale obiectum indifferens non tenetur operari, propter alium finem extrinsecum honestum. Confirmatur, nam interrogo, quis sit iste finis, propter quem debet operari talem actum? aut enim est Deus ipse, & hoc non, nam etiam ipsa honesta opera non tenetur homo semper referre in Deum, vt supra dictum est: ergo multominus indifferentia: vel est alius particularis finis, & nullus talis assignari potest: addit Bonavent. Quod etiam si interdum occurrat haec obligatio referendi talem actum in finem bonum, carentia illius relationis erit per se quoddam peccatum omissionis, non tamen reddet actum malum, sed relinquet indifferentem, quia ille actus nullo modo imperatur ab illa omissione. Vltimo potest confirmari haec sententia, nam homo potest aliquid deliberate operari propter indigentiam naturae, vel eius commoditatem eo tempore, loco, & modo, quo nihil contra rationem faciat, neque contra aliquam legem prohibentem, sed hic actus ita factus non est malus, quia etiam ratio operandi est sufficiens, & aliunde nihil inordinatum, neque sufficienti aliqua ratione ostendi potest teneri hominem ad operandum semper ex aliqua altiori ratione: sed neque etiam est bonus ille actus, vt patet ex dictis in superioribus, quia non tendit in honestum, quatenus honestum est, & quia illa ratio operandi quantum est de se est indifferens ad mediocritatem, & excessum: ergo talis actus erit indifferens.

Secunda opinio praecipua est non dari actum humanum indifferentem in individuo. Haec tenet D. Thomas 1. 2. quest. 18. artic. 9. & quest. 2. iuxta praedictum de malo articulo 2. & in 1. dist. 1. quest. 3. ad 3. & in dictum 1. 2. dist. 40. artic. 5. & ibi Albert. artic. 4. Richard. sum. artic. 2. quest. 3. Durand. quest. 1. Capreol. quest. 1. in li.

II. *Opinio aliorum etiam affirm. in sensu proprio huius quest.*

inclinat, Aegypt. quæstion. 2. artic. 3. Gregor. d. 41. quæst. 1. artic. 1. Maior quæst. 2. Fundamentum potissimum huius sententia esse videtur, quia actus specie sua indifferens si ita in individuo fiat absque alia bonitate adiuncta, hoc ipso est actus otiosus: actus autem otiosus malus est, ut colligitur ex Matth. 12. Omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii: & quoniam hoc testimonium, videtur esse potissimum huius materie fundamentum, diligentius tractandum est.

IV. Primum enim circa illud inquiri potest, an ex eo satis colligatur verbum otiosum, ut sic, esse malum, & ratio dubii esse potest, quia Christus Dominus nequid aperte dixit, neque esse dignum poenæ, sed solum dixit homines de illo reddituros esse rationem in die iudicii: reddere autem rationem, non est puniri propter illud, sed solum est in iudicium deferri, & examinari quale sit, sicut alibi ait Paulus. Obedite propositis vestris, ipsi enim perurgunt, quasi rationem pro animabus vestris redduri, ad Hebræos 13. ubi rationem reddere non est puniri, sicut etiam Lucae ibi dicitur, Redde rationem villicationis tue: ergo licet sit reddenda ratio verbi otiosi, non sequitur iudicandum esse dignum poenæ, sed satis erit si iudicetur inutile, & indignum præmio. Nihilominus dicendum est verbum otiosum, absolute loquendo, esse malum, & dignum poenæ: hic est communis sensus totius Ecclesiæ, & Sanctorum omnium, adeo ut nullus timoratus dubitet se accusare de verbis otiosis, omnemque existiment esse sufficientem, & indubitam materiam confessionis, & in hunc sensum accipiunt verba Christi expositores Marth. præsertim Hieronymus, & Hilarius cap. 12. Beda, & Anselmus, Chrysostronus homil. 43. quem sequuntur Euthymius, & Theophylactus, idem sumitur ex Hieronymo epist. 1. circa finem, & clarius supra ad Ephes. 4. in cap. quorties 22. q. 5. Irenæus 4. contra hæreses cap. 31. Conferunt illa verba Christi cum illis, Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, &c. Et dicit veraque esse dicta ad augendum timorem in lege gratiæ. Idem significat Nazianzenus oratione prima, dicens, optimum esse, qui Dei metu præditus, ne verbum quidem otiosum emisserit. Vbi Elias Cretensis id latius docet eodem Ambrosio 1. officiorum capite 1. & 2. & super ad Ephes. 5. diserte explicat verbum otiosum esse puniendum. Vnde Isidorus in norma viuendi capite sexto, ex hoc loco probat verbum otiosum esse malum, & Tertullian. libro de patientia cap. 4. ex eodem loco colligit ex verbis otiosis manere in nobis aliquæ reatum, & Cæsarius homilia 30. rationem reddere exponit, id est, luere poenæ. Vnde ita concludit, stextra Ecclesiam occupari otiosis sermonibus malum est, quanto magis in Ecclesia. Similia habet Petrus Damian. sermon. 2. de vitio lingue: Basil. in breuiorib. quæst. 23. & in regulis maioribus regula 25. capit. 2. & Iacius Gregor. 3. part. pastoralis admonitione 15. & 7. moralium capit. 18. alias 25. & homilia 6. in Evangelium circa finem. Bernard. sermone de triplici custodia, manus, lingua, & cordis: & quod ad Christi verba pertinet, ratio esse potest, quia illa verba dixit ad incutiendum hominibus timorem, & exaggerandam seueritatem diuini iudicii: ergo sensus illorum verborum est, ita homines reddituros rationem otiosi verbi, ut si nullam aliam excusationem, vel rationabilem causam habeat, pro illo puniendi sunt, alioquin verba Christi nullum fere pondus, aut energiam haberent, neque aliquem metum inferrent, cum tamen illo singulari exemplo voluerit Christus ostendere, quam sint grauiter puniendi homines pro verbis prætoribus.

Suarez in primam secundæ D. Thomæ.

Vt autem ex re ipsa ratio reddatur, secundo inquirendum est, quid nomine verbi otiosi intelligatur: nam Chrysostronus, quem alii Greci imitantur, inter verba otiosa numerat mædacia, calumnias, &c. Sed quamuis hæc, & similia vobagenerali modo possint dici otiosa, quia habent inutilitatem verbi otiosi: tamē iuxta mentem Christi Domini otiosum verbum distinguitur ab omni alio, quod habet specialem malitiam iniustitig, falsitatis, &c. & in genere peccatorum, quæ in verbo consistunt habent minimam malitiam, nam si hic non est proprius sensus, neque aliquid determinatum per illa verba designaret, neque recte colligeret à fortiori, si verbum, quod minimam, vel etiam iudicio humano nullam videtur habere malitiam, diuino iudicio puniendum est, multo magis verba blasphemæ. Vnde ceteri Patres, quod Chrysostronus non excludit, sed etiam admittit, per verbum otiosum intelligunt verbum inutile, quod nequam edificat audientes, & sine vtilitate audientis, & dicentis dicitur, ait Hieronymus. seu quod ad propositum in Domino usum non facit, ait Basil. aut quod ratione iuste necessitatis, aut intentione pietatis caret, ait Gregor. aut denique quod nullam rationabilem causam habet, ait Bernard. Qui rationem huius indicans subdit, Nemo vestrum fratres pauci estmet tempus, quod in verbis consumitur otiosis. Quasi dicat, vel hoc titulo verbum otiosum esse malum, quia per illud inutiliter tempus consumitur, etenim si pecuniam conferre inutiliter, & sine causa rationabili malum est, & ad vitium prodigalitaris pertinet, quanto magis tempus inutiliter perdere, & verba quæ tantum velle rationi deseruire debent: denique ratio huius malitiae videtur, quia in huiusmodi verbis nullus est finis, nulla ratio loquendi digna homine, qui in omnibus recta ratione gubernari debet.

Tertio inquiri potest, an sit eadem ratio de operibus, quæ de verbis otiosis, quidam enim antiqui Scholastici, ut D. Thom. & Bonauent. referunt, dixerunt verbum otiosum esse prauum non tamen opera, & assignabāt duplicē causam. Prima est, quia verbum ex se est instrumentum ad finem ordinatum, scilicet mentis manifestationem, & ideo hoc ipso quod caret fine, otiosum est, & prauum, opus vero non est necessarium propter finem, sed propter se. Secunda ratio, quia locutio est actio magis rationalis, quam alie actiones externæ, maxime enim proprie conuenit homini quatenus rationalis est, & ideo magis requirit finem rationi consentaneum, quam alie actiones, quæ quodammodo animales dici possunt, ut ambulare, &c. Sed hæc sententia, ut idem Sancti docuerunt, improbabilis est, & contra omnem rationem, nam, ut recte dicit Hieronymus in Psalm. 16. Si de verbis otiosis reddatur ratio, quanto magis de operibus, qualia sunt vel inutilis vsus temporis, vel consumptio, vel modus operandi indignus homine vte ratione. Rationes autem differentia adductæ, sunt nullius momenti, nam in prima est æquiuocatio, verbum enim ordinatur ad alud, ut signum ad signatum, quo vsu non priuatur verbum, etiam si otiosum sit, nam etiam per illud explicat homo mentem suam, præsertim si in locutione sit veritas, ut supponimus: aliud vero est totam hanc locutionem, & mentis expressionem ordinari ad bonum, & honestum finem, quod non debetur locutioni, ut locutio est, sed ut actio humana est. Vnde quoad hoc est eadem ratio in qualibet alia humana actione, vnde qualibet alia actio, ut humana est, est rationalis,

C c 2 & ideo

V. 2. Quid sit verbum otiosum.

Resoluitur quid sit.

VI. An non sola verba, sed opera possint esse otiosa.

AN OTIOSUM
VERBUM
EST
MALUM

o alio
iam
scen
orio
quæst.

Resoluitur esse malum.

II. Opus
cap. 17
1771/1772

& ideo non minus requirit finem honestum, quam locutio, praeferunt, quia magis rationalis est cogitatio ipsa, quam locutio: ergo si locutio otiosa mala est, etiam cogitatio otiosa mala erit: ergo & opus otiosum, quod oriri non potest nisi ex cogitatione.

VII.
Ratio pro
sententia
posita n. 3.

Ex his ergo concluditur ratio pro sententia D. Thomae. Nam opus indifferens secundum speciem, si hoc modo, & secundum hanc rationem praecise sumatur in individuo, hoc ipso est otiosum: ergo est malum: ergo numquam potest dari actus indifferens in individuo. Probatur vltima consequentia, quia si manet cum sola indifferencia specifica, hoc ipso malum est, ut ostendimus: si autem additur aliquis finis, quo tollatur otiositas operis, iam erit opus bonum, & honestum.

VIII.
Obiectio
contra pro-
ximam reso-
luta.

Sed instabis contra hanc resolutionem, nam inter opus otiosum (& idem est de verbo) & honestum, videtur esse medium, nam ut opus non sit otiosum, satis est, quod in aliquam naturae commoditatem ordinetur, id est, ad iuandam naturae infirmitatem, vel suppleendam necessitatem: & tamen hoc non sufficit, ut opus sit honestum: ergo tale opus erit indifferens, quia neque est malum cum non sit otiosum, neque etiam est opus virtutis, cum non tendat in honestum ut sic. Vnde Aristoteles 3. *Ethicorum* cap. 8. distinguit varios modos fortitudinis, qui applicari possunt ad quamcumque virtutem, & dicit aggredi periculum propter appetitum honoris, aut propter timorem infamiae, aut alterius periculi, vel incommunitatis temporalis, aut ob iram excitatam ex vulnere accepto, aut ob spem conceptam superandi aliud, aut propter aliud simile motiuum non esse virtutis actum, neque qui sic operantur, dicendos esse fortes, sed pugnaces, quia non ob honestatem agunt, nec ut ratio praecipit, sed ob ipsum affectum: & Augustinus 2. *de sermone Domini in monte capite trigesimo quarto, & trigesimo quinto.* dicit non satis esse ad rectitudinem actionis, quod fiat propter huius vitae necessitatem subleuandam, & D. Bernardus *sermone trigesimo sexto, in Cantica*, agens de appetitu scientiae, qui per se videtur maxime conueniens, habet illam celebrem sententiam *sunt qui scire volunt eo tantum sine ut sciāt, & turpis curiositas est: alii vero ut sciatur, & turpis vanitas est: alii ut pecunias, & honores obtineant, & turpis questus est, alii, ut edificent, & charitas est, alii, ut edificentur, & prudentia est.* D. Thomas etiam 2. 2. qu. 167. art. 1. dicit appetitum scientiae creaturarum, non referendo illum ad debitum finem cognitionis Dei, non esse honestum, secutus Augustinum *lib. de vera religione c. 29.* vbi dicit hoc esse scire frustra, & inaniter, esseque vanum, & perituram curiositatem. Confirmatur à posteriori, quia si hoc satis esset ad honestatem operis, etiam in specie nullum daretur opus indifferens, quia nullus actus est, qui non sit propter aliquam naturae commoditatem in specie sua. Dices aliquem esse posse propter solam delectationem. Sed contra: nam ipsamet delectatio est quaedam naturae commoditas, ideoque amatur, quia naturae conueniens iudicatur: ergo operari propter delectationem seclusa omni alia malitia, & prohibitione, non est malum, quod est plane falsum, nam etiam actus coniugalium, qui per se honestus est, si propter solam delectationem fiat, est peccatum veniale ex sententia Augustini, & Theologorum omnium. Confirmatur, quia alias nullum esset verbum, nullumve opus otiosum, quia nullum est, quod non fiat saltem propter delectationem, vel aliquam naturae commoditatem.

Ad hanc difficultatem quidē respondent operari propter naturae commodum ut sic, non esse malum, neque indifferens, sed bonum, & ita non posse reperiri medium inter bonum, & malum in individuo, quod videtur posse sumi ex D. Thomae in 2. *distinctione. 40. articulo. 5.* & idem Vega 6. in *Tridentinum capite. 25.* vbi addit hoc opus esse bonum, non tamen laudabile: quod non est consequenter dictum, quia laudabilitas est passio consequens virtutem, ut dicitur 1. 2. *questione. 25.* fieri ergo potest, ut tale opus minus laudabile sit, quam si ex altiori motiuo fieret, tamen si absolute bonum est, & honestum, ea ratione laudabile esse necesse est. Tamen haec sententia nisi limitetur, videtur repugnare praedictis Sactorum testimonijs: addendum ergo est duobus modis posse hominem operari propter subleuandam necessitatem naturae vel aliam corporis commoditatem, primo considerando solum humanam naturam, ut animalem, alio modo considerando illam etiam, ut rationalem, quod fit quando ad operandum propter commoditatem naturae adhibet homo rationis regulam, & iudicat illam commoditatem sibi esse conuenientem etiam, ut ratione regulatam: prior ergo modus operandi non sufficit ad honestatem actionis, neque excusatur hominem ab omni malitia, & negligentia, quia tenetur semper operari, ut homo, & consequenter regulam rationis adhibere: alioqui ex vi sui modi operandi non poterit tenere medium in actionibus suis: si autem operetur secundo modo, id satis est ad honestatem actionis, atque ita fit, ut nullum sit medium in individuo inter actionem honestam, & prauam, seu otiosam, aut temere, & irrationabili modo factam: nullum ergo erit opus indifferens in individuo.

Inter has opiniones haec posterior D. Thomae X. est per se, ac simpliciter loquendo, probabilior *Approbatur simpliciter nu. 3. postea sententia.* diciturque Sactorum, & sacrae Scripturae conformior, ut satis constat ex his, quae secundo loco adduximus: Vnde constat, si diuisio illa actus humani in bonum, & malum non intelligatur de bonitate, & malitia specifica, & ex obiecto, sed absolute de bono & malo ex quocumque capite, & quouis modo huius accidentalali, siue essentiali, sic diuisioem esse adaequatam, nullumque reperiri actum humanum, qui non sub altero illorum membrorum comprehendatur, nam licet deur actus ex obiecto indifferens, ille semper ex alio capite, aut bonus, aut malus existit. Addendum vero est hoc intelligendum esse de actu humano, ut humanus est, & deliberatus, non quacumque ratione, sed sub ratione turpis, vel honesti, ita ut in potestate libertatis voluntatis sit de illo sub hac ratione deliberare: nam si fortasse dum homo operatur naturaliter non aduertat, neque consideret de sine honesto, nec de obligatione referendi suum actum in talem finem, excusari facile poterit ab ea malitia, quae est in actu indifferente otiose facta, ut ex D. Thomae 1. 2. *questione. 18. articulo nono*, & Caietano *ibidem* sumi potest, & tunc actus in re ipsa erit carens bonitate & malitia, & ea ratione dici poterit indifferens: tamen ut sic, vere non est actus humano modo factus: supponimus enim talem inaduertentiam esse omnino inuoluntariam. Est etiam hoc per se intelligendum, nam per accidens, interueniente scilicet ignorantia, nihil vetat posse reperiri actum in individuo absque bonitate, & malitia, ut si quis iudicet contrariam opinionem esse probabilem, & iuxta illam formet dictam practicum sibi non esse malum hic, & nuncita operari, actus carebit malitia ratione ignorantiae, & aliunde non

non habebit bonitatem, quia neque est in obiecto, neque in fine, neque operans illam intendit: tamen huiusmodi actus etiam reduci potest ad actum non humanum sub ea ratione, qua ab ignorantia procedit, & hoc modo exposita D. Thomae sententia facilis est, & ad praxim etiam facile potest applicari; argumenta vero in contrarium numero 2. ex dictis facile possunt expediti.

DISPUTATIO X.

De bonitate, & malitia formali exteriorum actuum humanorum.

Consultatur pro hac quest. autor libr. 12. de grat. cap. 6.

Actus exteriores hic dicuntur omnes, qui non sunt elicitus à voluntate, sed solum imperati, unde comprehenduntur etiam sub hoc articulo actus appetitus sensitivi, & actus etiam intellectus, dummodo humani sint, saltem per denominationem actus voluntatis: nam alioqui non erunt capaces bonitatis, & malitiae: actus autem quidam voluntatis, qui ab aliis actibus eiusdem voluntatis imperati sunt, quamvis sub ea ratione possint dici exteriores, ut supra disputatione 5. cum Caietano diximus: tamen in praesenti disputatione excluduntur, quia & tales actus simpliciter sunt interiores, & elicitus, & quia de illis saltem multa dicta sunt: quamvis etiam ea, quae dicemus, facile possint ad illos accommodari: non distinguimus autem in praesenti tractatum de bonitate, & de malitia, neque singula capita, seu principia earum, quia suppositis iam dictis res est facillima, & breuissime expediti potest.

SECTIO I.

Virum actus exterior sit bonus, vel malus solum per denominationem ab interiori, ideoque nullam ei addat bonitatem, vel malitiam.

I. Opinio.

Omissis sententiis supra disputatione 3. sectione 2. refutatis eorum, qui dicebant totam bonitatem, vel malitiam esse in actu exteriori, & ab illa interiori denominari: est alia opinio Scoti quodlibeto 18. articulo tertio, qui licet concedat formalem bonitatem primario esse in actu interiori, addit tamen aliqua ex parte etiam esse in exteriori, qui per se consideratus aliquid addit bonitatis, & malitiae ipsi interiori, quod videtur prius sensisse Alens. 4. part. question. 77. membr. 3. articulo 5. & uterque citat Augustin. 3. de Trinitate cap. 5. dicentem, Mala voluntate quisque miser efficitur, sed miserior potestate, quia desiderium male voluntatis impletur: non enim aliquis potest dici miserior propter maiorem poenam, quia haec non est maior, nisi sit maior culpa: ille igitur, qui exequitur voluntatem pravam, miserior dicitur, quia magis peccat, & tamen illa executio tantum addit exteriori actum interiori voluntati: est ergo in illo nova, & specialis malitia. Ratio autem Scoti est, quia in ipso actu exteriori per se sumpto sunt propria principia bonitatis, & malitiae: id est, proprium obiectum proprii circumstantiae, quas ratione sui requirit secundum Suarez in primam secundae D. Thom.

rectam rationem. Unde ex se habet conformitatem, & difformitatem propriam cum ratione recta, & per se praecipitur, vel prohibetur: est ergo per se capax propriae bonitatis, & malitiae. Probatur consequentia; quia ubi sunt sufficientia principia, est etiam proprius effectus, praesertim cum nihil sit, quod impedire possit. Nam si quid obstarer, maxime esset quod actus exterior pender ab interiori, & non est liber nisi per illum: sed hoc nihil ob stare videretur, quia illa dependentia actus exterioris ab interiori est à principio efficiente, seu applicante; quamvis autem vnus actus ab alio manet, potest habere in se formaliter proprietates sibi ex principiis suis extrinsecis conuenientes, sicut etiam electio manet ab intentione, & ab illa habet totam libertatem suam, praesertim quando medium est vnicum, & nihilominus est capax suae bonitatis, & malitiae: imo ipsemet actus interior est liber per denominationem à potentia, à qua effectiue manet, ut supra dictum est, & hoc non obstat quominus ex propriis principiis habeat bonitatem, vel malitiam formalem.

II. Opinio.

Secunda sententia esse potest, in actu quidem exteriori esse intrinsece bonitatem, & malitiam, non tamen distinctam à bonitate, & malitia actus interioris, sed in vtroque esse vnā, & eandem, quia licet actus interior, & exterior physice distinctio sint, tamen componunt vnū, quod est adaequatum subiectum illius bonitatis: in formis autem accidentalibus non repugnat eadem formam esse in diuersis subiectis partialibus componentibus vnū, sicut est in figura domus, & forma numeri, quae opinio tribuitur Bonauenturae loco infra citando.

III. Opinio.

Tertia opinio distinguit inter bonitatem, & malitiam, ita ut bonitas sit tantum in actu interiori, in exteriori vero tantum per denominationem extrinsecam: malitia autem sit intrinsece, & formaliter etiam in actu exteriori: & ratio differentiae reddi potest ex alia supra posita inter actum bonum, & malum, nam ut actus sit formaliter bonus, debet tendere in obiectum honestum: quia honestum est, quod non potest conuenire actui exteriori: ut autem sit malus, non oportet ut tendat in obiectum turpe, quatenus tale est, sed satis est, quod versetur circa obiectum, vel materiam rationi contrariam, quod potest conuenire actui exteriori secundum se, & prout distinguitur ab interiori, & ideo est capax propriae malitiae, licet non propriae bonitatis, quod potest confirmari illo argumento à posteriori, quia alias non oporteret exteriori actum, confiteri, si non habet distinctam malitiam, & culpam praeter interiori.

IV. Opinio.

Quarta opinio aliter distinguit ex parte actuum exteriorum, nam in his, quae sunt omnino externi, ut in actionibus potentiae executivae, dicunt nullam esse intrinsece bonitatem, vel malitiam propter ea, quae statim dicemus, in actibus vero aliquo modo internis, quamvis à voluntate imperatis non elicitis, ut sunt actus intellectus, vel appetitus sensitivi, dicunt esse proprie intrinsecam malitiam formalem: ita Medin. 1. 2. quest. 20. art. 3. quia peccato haereticis, prout est in intellectu, est propria malitia, similiter in delectatione morosa prout est in appetitu sensitivo: & potest confirmari, quia etiam si voluntas nullum actum posituum eliciat, delectatio morosa cognita, praeviusa, ac permixta est mala, & non per denominationem ac actu voluntatis, quia nullus est; ergo quia in se formaliter habet propriam malitiam.

V. Affectio.

Dicendum primo formalem bonitatem actio-